

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 2. No. 7. 1938

İBNİ SİNA

(Hayyibni Yakzan)

Uyanık oğlu Dirinin hayal, gazab ve şehvet üzerine temsilleri

Dr. A. Süheyl Ünver

Hayyibini Yekzanın Arabca metni Avrupada basılmışdır. Kütüphanelerimizde el yazması müteaddid nushaları vardır. Bizde de ilk defa bunu tarafından tashih edilen mutena bir nushasından Türkçeye terceme eden İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ord. Profesörlerinden Şerefeddin Yaltkayadır. Bunun Arabça ve Türkçesi İBNİ SİNA'nın 900 üncü yıl dönümü münasebetile Türk Tarih Kurumunun basdırdığı İBNİ SİNA kitabına derç edilmiştir. Arabcaya derin bir vukufu olan Rrof. Ş. Yaltkayanın bu tercemesi ve ilâve ettikleri iki mukaddime çok kıymetlidir. İşte bu makaleye bu tercemeden istifade ile akıl, vâhime, muhayyile ve diğer iç ve dış kuvvet ve hasseler hakkındaki temsili ilk kısmı ve bu arada hayal, gazab, ve şehvet üzerine Uyanık oğlu Diri (Hayyibini Yakzan) ın temsilleri alınmıştır. Bu satırlar dikkatle okunmağa değer. Alt tarafının da İBNİ SİNA eserinde sayın Profesörün tercemesinden okunmasını tavsiye ederiz.

Profesör Ş. Yaltkaya Hayyibini Yakzan'ın iyi anlaşılması için Orta zaman Filozoflarının Komogoni, Rubiyat ve Bioloji hakkındaki telâkkilerini ilk mukaddimede izah etmişlerdir.

İkinci mukaddimede İBNİ SİNA'nın şarkda ilk defa felsefi ve remzi hikâye yazmış bir şahsiyet olduğunu öğreniyoruz. Eski Yunanlılar tarafından bu tarzda yazılmış bir hikâyeden ilk defa kitaplarında yine bu değerli hekim ve Filozofumuz bahsetmiştir. Huneyn bin İshak tarafından Yunancadan Arabçaya terceme edilmiş olan bu hikâye (Selamanü Ebsal) ismini taşır.

Ayrıca İBNİ SİNA'nın da bir (Selamanü Ebsal) i vardır. Demek bundan ilk ilhamı alıp Şarkda ilk defa böyle bir hikâye yazan

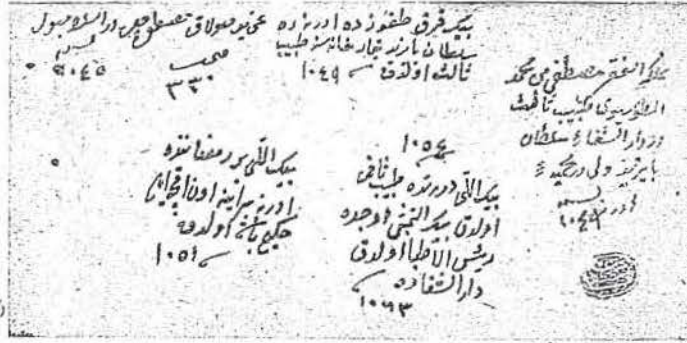
dinars d'or le (min), et tous ceux qui en possédaient devinrent riches».

Cette observation est particulièrement intéressante car elle démontre qu'il existait dans la forteresse, d'autre maladie contagieuses outre la peste, et que l'action du henné inconnue du peuple, était considérée comme psychique, ce qui prouve l'importance donnée à ce genre de traitement. On est donc dans la nécessité d'ajouter à l'histoire de la peste, le traitement par le henné, qui a été employé par hasard par les anciens Turcs.

Edirne Darüşşifası ve Sarayı Başhekimi Tosyalı Mustafa

Dr. A. Süheyl Ünver

Reisülküttab Mustafa efendi kütüphanesinde 732 numarada kayıtlı İbni Nefis eserinin son boş sahifesinde Edirne Sarayı Başhekiminin kendi yazısıyla şu kısa tercemei haline şahid olduk.

İbni Nefisin bu eserine tesahüb ederken koyduğu temellük kitabesi yanına da sıra ile tercemei halinin mühim safhalarını sıralıyor. Bu kitabı elde ettiği 1049 (1639) senesinde Edirne'de Bayezid II Darüşşifası üçüncü hekimi bulunuyor. Bu eserin 1045 (1635) de İstanbul'da Mustafa Çelebi elinden alındığı ve 330 kuruş ? kıymetine malik olduğu işaret edilmiş. Bu Tosyalı'nın yazısına benzemiyor. Zira kitab Tosyalı'ya 4 sene sonra geçmiş bulunuyor. Yine aynı heminin 1054 (1644) de yani 5 sene sonra mezkûr

Darüşşifaya Tabibi sani ve 1063 (1652) de de Başhekim oluyor. Hastaneye üçüncü hekim olduktan iki sene sonra 1051 (1641) de Edirne Sarayına (günde) on akça ile hekim olduğu mukayyettir. Temellük kitabesi altında Nefis ve heyzî bir de mühürü var (Bendei Mustafa) kelimeleri 1046 (1636) tarihi okunabiliyor. İstanbul kütüphanelerinde Tıb kitablari tetkik olunurken bunların teker teker sahifeleri çevrilecek olursa ekseriya baş ve son boş sahifelerde Türk Tababeti Tarihini aydınlatacak çok değerli ve müteferrik, parça parça malûmata tesadûf olunmaktadır.

İşte şu satırlarla, Edirne Darüşşifasında ve sarayında Başhekimlik eden Tosyalı bir hekimimizi daha öğreniyoruz.

10 Asır evvel Şarkda Kitablara alâkaya dair

Dr. A. Süheyl Ünver

Türk hekimi Ebu Reyhani Biruni'nin Kitabüssaydelesi mukaddimesinde kitablara verdiği ehemmiyet pek yerindedir. Şarkda yazma eserlerden bir çok hususî ve umumî Kütüphanelerin mevcudiyeti malûmdur. Fakat şahıslar elinde nadir kalan nüshalar hakkında da bir çok kilükaller vardır. Ebu Sa'd bin Dost'un veyahud bir başkasının söylemesi ihtimali olan manzume bu noktadan tetkike şayandır. [1]

— (Kitablari toplamakla değil, bunların içindekileri ezber etmekle meşgul ol.

— Çünkü, kitablari da uğradıkları felâketler ve onlara da musallat olan afetler vardır.

— Onları ateş yakar, su basar.

— Fareler yırtar, kemirirler, hırsızlar parçalar.

— Bunların muhteviyatından bir haberi olmıyarak

— Bunları dolablarına koyup üzerlerini kilitleyenler

— Ve bunlardan istifade edecek kimselerin istifadelerine mani olanlar.

— Bu hareketlerle bu kitablari bir nevi tahrib ve helâk etmiş olurlar.

— Bazı cahiller de vardır ki bunlar, bu kitablari muhte

[1] Kitabüssaydele mukaddimesi. Prof. Şerefeddin Yaltkaya tercemesi. Tıb Tarihi Enstitüsü. No. 9 1937.